Johanna Pentjärvi 21.2.2023

Kemianteollisuus ry:n lausunto koskien Valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (uudelleenlaadittu teksti)

Kemianteollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen U-kirjeestä koskien ehdotusta uudistetuksi yhdyskuntajätevesidirektiiviksi. Suomen kanta on monilta osin selkeä ja tarkoituksenmukainen. Siinä tunnistetaan myös Suomen sijainnin erikoispiirteet, ravintokierto ja yhteys energiakysymyksiin.

Tavoite pienentää myös yhdyskuntajätevesien aiheuttamia ympäristövaikutuksia on kaikille toimijoille yhteinen. Ehdotetun laajennetun tuottajavastuun toteuttamiskelpoisuus, kohdentuminen vaikutusten /riskien vähentämiseen ja kustannusten oikeudenmukaiseen jakaantumiseen ei kuitenkaan ole komission ehdotuksessa riittävästi osoitettu.

U-kirjeessä on hyvin todettu tarve arvioida ehdotetun tuottajavastuujärjestelmän toimeenpanokelpoisuus.

Kemianteollisuus esittää, että Suomi ei tukisi laajennetun tuottajavastuujärjestelmän käyttämistä yhdyskuntajätevesien puhdistamisen kustannusten kattamiseen ennen kuin toteutettavuus sekä yritysten että hallinnon osalta on selvitetty. (Tekstiehdotus: Valtioneuvosto pitää perusteltuna vesien hyvän tilan saavuttamiseksi tehtävää mikroepäpuhtauksien poistoa yhdyskuntajätevesistä ~~ja sen kustannusten kattamista laajennetun tuottajavastuun järjestelmällä~~. Ehdotettu riskiin perustuva tarkastelu mikroepäpuhtauksien poiston tarpeellisuudesta olisi kuitenkin syytä laajentaa kattamaan kaikki puhdistamot kokoluokasta riippumatta, jotta toimenpiteet olisivat kustannustehokkaita ja oikeasuhtaisia. Ehdotuksen yksityiskohtaisia vaatimuksia on vielä arvioitava laajennetun tuottajavastuun järjestelmän toimeenpanokelpoisuuden kannalta sekä sen varmistamiseksi, etteivät järjestelmästä aiheutuva hallinnollinen taakka tai taloudelliset vaikutukset lääke- ja kosmetiikkatuotteiden käyttäjille ja tuottajille sekä muille osapuolille muodostu kohtuuttomiksi.)

Seuraavassa tarkemmin perusteluja, miten hallinnollinen taakka sekä taloudelliset vaikutukset kuormittaisivat epäoikeudenmukaisesti kahta alaa, ja mitä tämä voisi aiheuttaa Suomen pienellä markkinalla. Kemianteollisuus ry on tätä lausuntoa varten kuullut myös Lääketeollisuus ry:tä ja Kosmetiikka- ja hygieniateollisuus ry:tä.

Oleellista on tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavien toimien alueellinen riskipohjainen arviointi sekä toimien rahoitus osana vihreän siirtymän laajempaa investointirahoitusmenettelyä, ei nyt esitetyn tuottajavastuun muodossa.

Lisätoimien riskiperusteinen tarkastelu olisi ensisijaista ja toimien rajaus kahteen alaan on perusteeton**.** Yhdyskuntajätevesiin päätyy muitakin mikroepäpuhtauksia kuin näiden kahden alan tuotteista tulevia, ja siten on kohtuutonta kohdistaa vaadittavat investointikustannukset vain näihin kahteen alaan. Jotta saastuttaja maksaa -periaate toteutuisi, olisi kohtuullista analysoida tarkemmin mitä sellaisia aineita vesiin päätyy, jotka eivät tällä hetkellä puhdistu kunnolla, ja kerätä varat kustannuksiin laajemmalta joukolta toimijoita.

Mikäli yrityksen toimet tai tuoteportfolio eivät vaikuta tuottajavastuuseen, ei voida olettaa näiden toimijoiden osallistuvan tuottajavastuuorganisaation toimintaankaan. Kustannusjaon tulee olla oikeudenmukainen ja mekanismin mahdollisimman tehokas. Toisaalta uusien kestävämpien ja ympäristölle haitattomampien tuotteiden suunnittelua tulisi kannustaa, ei rangaista. Turhaa hallinnollista taakkaa tulee välttää.

Kemianteollisuuden mukaan mikroepäpuhtaus tulee määritellä tarkasti ja lainsäädännössä tulisi yksilöidä aineet, joita lainsäädäntö koskee. Näin varmistetaan yhdenmukainen toimeenpano sekä EU- että kansallisella tasolla. Pelkkä vaaraluokitus ei riitä määrittelyksi. Esimerkiksi etikkahappo luokitellaan ihoa syövyttäväksi sekä ihoa ja silmiä ärsyttäväksi aineeksi, mutta se biohajoaa ja poistuu täysin nykyisillä puhdistamoilla. Toisaalta kofeiini kuuluu tunnistettujen aineiden joukkoon ja vastuu on ehdotuksessa osoitettu kosmetiikkatuotteista johtuvaksi, vaikka kofeiinista suurin osa yhdyskuntajätevesissä tulee pikemminkin eräistä elintarvikkeista kuin kosmetiikasta.

Laajennettu tuottajavastuu perustuu saastuttaja maksaa -periaatteeseen, jossa tuottaja oletusarvoisesti kykenee siirtämään kustannukset tuotteen hintaan tai vähentämään kulut katteesta. Suomen pienen markkinan osalta tämä voi koitua kohtuuttoman kalliiksi ja toisaalta hintojen korotus ei ole täysin ongelmatonta esimerkiksi ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden osalta.

Koska **Suomi on verrattain pieni markkina, (**esimerkiksi kosmetiikka- ja hygieniamarkkina on noin 400 miljoonaa euroa vuodessa, mikä on myös arvioitu tuottajavastuuorganisaatiolle osuvan investointitarpeen suuruus), pelkona on, että tällaisten vaativien investointien takia hintalappu mikroepäpuhtauksien puhdistamiselle on kohtuuton ja näihin puhdistustalkoisiin kaikki toimijat eivät välttämättä osallistuisi vaan vetäytyisivät pieneltä markkinaltamme. Tämä olisi huono suunta niin lääkkeiden kuin kosmetiikan kotimaisen saatavuuden kannalta, jos markkinoillemme ei enää kannata tuoda kaikkia lääke- tai kosmetiikkatuotteita, jos niiden hintaan lisätään tuottajavastuun osuus. Maksuvelvollisuuden ulkopuolelle olisi myös jäämässä Euroopan ulkopuolinen verkkokauppa sekä ihmisten oma maahantuonti matkoilta.

Lääkkeet ovat osa terveydenhuoltoa sekä kriittisiä ja välttämättömiä hyödykkeitä väestön terveyden ja työkyvyn ylläpitämisessä. Direktiiviehdotukseen liittyvässä vaikutusten arvioinnissa ei ole arvioitu laajennetun tuottajavastuun vaikutuksia ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden saatavuuteen EU:ssa, erityisesti koskien pieniä markkina-alueita kuten Suomi. Ehdotus ei mielestämme edistä Euroopan Lääkestrategian tavoitetta vähentää lääkkeiden saatavuuteen liittyvää epätasa-arvoisuutta EU:ssa. Ehdotetut velvoitteet eivät saisi vaarantaa lääkehoitojen saatavuutta tai aiheuttaa lääkevalikoiman kaventumista esim. Suomessa, mikäli velvoitteiden seurauksena joidenkin ihmislääkevalmisteiden kaupan pito muuttuisi kannattamattomaksi.

Toinen merkittävä näkökulma komission ehdotukseen on **sen vaikuttavuus ympäristön tilaan**. Lähtökohtaisesti Suomessa yhdyskuntajätevedet ovat hyvin puhdistettuja ja mikroepäpuhtauksista tuleva kuormitus on hajanaista suomalaisen yhdyskunnan levittäytymisen ja tiheyden mukaisesti sekä yleisesti näiden aineiden pitoisuudet jätevesissä ovat ylipäänsä Suomessa pienet. Näin ollen on syytä pohtia, onko vaikuttavaa kehittää jo toimivaa systeemiä siellä, missä investoinnit eivät merkittävästi parantaisi vesistöön pääsevää kuormitusta, mutta kasvattaisivat ilmasto- ja energiavaikutuksia? Esimerkiksi nykyisellään aktiivihiilen käyttäminen puhdistusteknologiana vaatisi paljon energiaa sekä johtaisi kasvavaan hiilijalanjälkeen. Onkin syytä pohtia ehdotuksen vaikutuksia kokonaisvaltaisesti, mitä ympäristövaikutuksia lisätään ja mitä poistetaan.

Tavoitteena se, että ympäristöä kuormitetaan aina vain vähemmän, on tärkeä pitää kirkkaana mielessä ja tehdä myös sen edellyttämä kokonaisuuden arviointi.

Jotta taas päästään kokonaisuuden vaikuttavuuden arviointiin, tulisi vedenpuhdistuslaitosten investointiarvioiden perustua riskiperusteisiin kaikilla kokoluokilla, eli miten pitää kokonaiskuormitus ympäristölle mahdollisimman pienenä. Tämä olikin tunnistettu Valtioneuvoston U-kirjeessä ja Kemianteollisuus kiittää tästä huomiosta.

Kemianteollisuus on samaa mieltä Valtioneuvoston kirjauksesta, että energianeutraaliustavoitteessa on tärkeää huomioida Suomen pohjoisten olosuhteiden vaikutus puhdistamoiden energiankulutukseen ja niiden potentiaaliin tuottaa uusiutuvaa energiaa. Jätevesihuolto on osa kriittistä infrastruktuuria ja valtioneuvosto pitää tärkeänä, ettei jätevedenpuhdistamoiden toimintakykyä vaaranneta kytkemällä niiden käyttämän energian ja itse tuottaman uusiutuvan energian määriä sitovasti toisiinsa. Jätevedenpuhdistamoilla tulee myös olla jatkossakin mahdollisuus toteuttaa ja ylläpitää varavoimajärjestelmiä riippumatta käytettävistä energialähteistä.

Biokaasun osalta on erittäin tärkeää huomioida myös ne ratkaisut, joissa lietteen käsittely on ulkoistettu sillä lietteen käsittelyn ulkoistaminen voi olla järkevää taloudellisesti ja ympäristönäkökulmasta. Ratkaisut kun riippuvat paikallisista olosuhteista (energian kysyntä ja tarjonta; kunnan omistajarakenne yms). Ulkoistettu lietteen käsittely mahdollistaa suuremman biokaasulaitoksen operoinnin, missä voidaan tuottaa paineistettua tai nesteytettyä biometaania.

Tarkemmin vaikutuksista

Kemianteollisuus on huolissaan esityksen mukaisesta investointitarpeesta ja sen arvioinnin oikeamittaisuudesta. U-kirjeen sivun 17 mukaan investointitarve olisi 100 000 avl puhdistamoihin noin 400 miljoonan euroa ja 10 000 – 100 000 avl noin 250 miljoonaa euroa. Tämä kohdennettaisiin lääke- ja kosmetiikkatuotteita Suomen markkinoille saattaviin tuottajiin tuottajavastuujärjestelmän kautta. Kustannukset olisivat kohtuuttomat kosmetiikkateollisuudelle, koska suomalaisten kosmetiikkayritysten (sis. valmistus ja maahantuonti) myynnin arvo jälleenmyyjille (MSP) on vuositasolla noin 400 miljoonaa euroa ja samaan aikaan hinnan siirtäminen ihmisille tarkoitettuihin lääkeaineisiin on myös haasteellista erilaisen regulaation myötä.

Jotta direktiivin tavoite pienemmistä ympäristövaikutuksista todella toteutuisi, on yritykset kutsuttava mukaan toimeen. **Ei voida pelkästään sakottaa ja maksattaa erilaisia maksuja teollisuudella, vaan EU:ssa tulisi tukea eurooppalaista vihreän teollisuuden tuotantoa ja investointeja eurooppalaiseen lääke- ja kosmetiikkateollisuuteen sen sijaan, että lisätään hallinnollista taakkaa ja maksuja.**

Pakkausten tuottajavastuussa organisaatiot pyörittävät keräys- ja hyödyntämistoimintaa. Mikäli tuottajavastuumallia sovellettaisiin yhdyskuntapuhdistamoihin, pitäisi tuottajavastuuorganisaation valita puhdistustoimet ja käytettävät teknologiat ja miten ne jakaantuvat. Tämä ei tokikaan ole käytännössä mahdollista, mutta malli, jossa puhdistamoiden päättämät investoinnit ja käyttökulut kerätään maksuina kahden tuotesektorin toimijoilta automaattisesti, ei myöskään ole yrityksille kohtuullinen.

Kemianteollisuutena tuemme vahvasti saasteettomuustoimenpideohjelmaa ja yritysten toimia epäpuhtauksien vähentämisessä jätevesistä omassa toiminnassa ja kuluttajakäytöistä.

Jatkotoimia täytyy harkita tarkemmin eikä Suomen näin ollen tulisi tukea tuottajavastuumallia tässä vaiheessa vaan esittää asian jatkoselvittelyä.

Kemianteollisuus ry jäsenorganisaatioineen on mielellään jatkossa keskeisenä sidosryhmänä tuomassa taustatietoja ja näkökulmia direktiivin valmisteluun.

Kunnioittaen
Johanna Pentjärvi

Kemianteollisuus ry

Taustaksi:

Kosmetiikka- ja hygieniateollisuus ry on elinkeinopoliittinen etujärjestö, jonka jäsenyritykset valmistavat tai tuovat Suomeen kosmetiikkaa ja henkilökohtaisen hygienian tuotteita sekä pesu-, puhdistus- ja desinfiointiaineita. Jäsenkunta kattaa keskimäärin 80 % alan markkinoista. Tällä hetkellä yhdistyksellä on 51 varsinaista jäsentä ja 10 kirjeenvaihtajajäsentä. Kosmetiikka- ja hygieniateollisuus ry on eurooppalaisten kattojärjestöjen, Cosmetics Europen ja A.I.S.E.:n jäsen, sekä Kemianteollisuus ry:n toimialajärjestö.

Kosmetiikkaa ovat tuoksut, meikit, ihon- ja hiustenhoitotuotteet sekä henkilökohtaisen hygienian valmisteet kuten saippuat ja hammastahnat.